

Paper Type: Original Article

Corporate Governance Mechanisms and Auditor Choice: Evidence from Iranian Manufacturing Companies

Hamed Khatareh*

Department of Accounting and Finance, Marmara university, Turkey; h.khatareh15@yahoo.com.

Citation:

Khatareh, H. (2025). Corporate governance mechanisms and auditor choice: Evidence from Iranian manufacturing companies. *Strategic studies in financial management and insurance*, 2(2), 133-140.

Received: 12/02/2025

Reviewed: 07/04/2025

Revised: 23/04/2025

Accepted: 26/06/2025

Abstract

Purpose: In this study, the relationship between corporate governance mechanisms and auditor choice in companies listed on the Tehran Stock Exchange was investigated.

Methodology: In this study, 110 companies listed on the Tehran Stock Exchange were studied using the systematic elimination method during the years 2019 to 2023. Also, 3 hypotheses were formulated for the present study, and each hypothesis was tested using logistic regression analysis.

Findings: The results indicate that there is a negative relationship between the proportion of non-executive board members and auditor choice and a significant positive relationship between the percentage of major shareholder ownership and auditor choice. The results also showed that there is no significant relationship between the duality of the CEO's duties and auditor choice.

Originality/Value: This study, focusing on governance structures in Iranian manufacturing companies, provides new evidence on the factors affecting the auditor choice process.

Keywords: Non-executive board members, Shareholder ownership, CEO duality, Auditor choice.

Corresponding Author: h.khatareh15@yahoo.com

<https://doi.org/10.22105/ssfmi.v2i2.79>

Licensee. **Strategic Studies in Financial Management and Insurance**. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>).

مکانیزم‌های نظام راهبری و انتخاب حسابرس: شواهدی از شرکت‌های تولیدی ایران

حامد خطاره*

گروه حسابداری و مالی، دانشگاه مرمره، ترکیه.

چکیده

هدف: در تحقیق حاضر بررسی رابطه مکانیزم‌های نظام راهبری و انتخاب حسابرس در شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران مورد بررسی قرار گرفت.

روش‌شناسی پژوهش: تحقیق حاضر ۱۱۰ شرکت از شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران به روش حذف سیستماتیک، در طی سال‌های ۱۳۹۸ لغایت ۱۴۰۲ مورد مطالعه قرار گرفته است. همچنین برای تحقیق حاضر ۳ فرضیه تدوین شده که با استفاده از تحلیل رگرسیون لجستیک به آزمون هر یک از فرضیه‌ها پرداخته شد.

یافته‌ها: نتایج بیانگر آن است که بین نسبت اعضای غیرموظف هیات مدیره با انتخاب حسابرس رابطه منفی و درصد مالکیت سهامدار عمده با انتخاب حسابرس رابطه مثبت معناداری وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد که بین دوگانگی وظیفه مدیرعامل و انتخاب حسابرس رابطه معناداری وجود ندارد.

اصالت/ارزش افزوده علمی: این تحقیق با تمرکز بر ساختارهای راهبری در شرکت‌های تولیدی ایرانی، شواهد تازه‌ای در خصوص عوامل موثر بر فرایند انتخاب حسابرس ارائه می‌کند.

کلیدواژه‌ها: اعضای غیرموظف هیات مدیره، مالکیت سهامدار عمده، دوگانگی وظیفه مدیرعامل، انتخاب حسابرس.

۱- مقدمه

انجام حسابرسی مستقل صورت‌های مالی در طیف گسترده‌ای از صنایع موردنیاز می‌باشد [1]. در این بین حساب‌سازان، نقش غیرقابل‌انکاری در ارتقای کیفیت گزارشگری مالی به عهده دارند. وظیفه اعتباربخشی حساب‌سازان در ارتقای قابلیت اعتماد و تایید اطلاعات حسابداری، وظیفه‌ای خطیر برای انعکاس سودمندی اطلاعات برای تصمیم‌گیری و ارزیابی وظیفه مباشرت مدیر محسوب شود [2]. چراکه هرچه کیفیت اطلاعات در گزارشگری مالی بهبود یابد، عدم تقارن اطلاعاتی، هزینه سرمایه و هزینه‌های نمایندگی کاهش می‌یابد [3]؛ از این رو، اطلاعات حسابداری منبع مهم و سودمندی برای تصمیم‌گیری گروه‌های طرف قرارداد و همچنین منبع اصلی در ارزیابی وظیفه مباشرت مدیران محسوب می‌شود [4].

با تشکیل جامعه حسابداران رسمی ایران، بازار حسابرسی، افزایش چشمگیری در تعداد موسسه‌های حسابرسی در بخش خصوصی تجربه کرده است که دارای مجوز برای انجام خدمات حسابرسی بوده‌اند. با رونق بازار خدمات حسابرسی در ایران، هر موسسه در راستای نفوذ بیشتر در بازار و یافتن و جذب مشتری، مبادرت به اعمال سیاست‌های خود در بازار رقابتی کرده است. قیمت‌گذاری و رقابت بازار برای خدمات حسابرسی موضوع مهمی برای قانون‌گذاران، محققان و سرمایه‌گذاران به شمار می‌رود [5]. همچنین، حق الزحمه حسابرسی در برنامه‌ریزی و اجرای مناسب و باکیفیت کار حسابرسی مالی موثر است. کیفیت پایین حسابرسی موجب کاهش اعتماد استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی می‌شود و این امر نه تنها منجر به

ناکامی از دستیابی به اهداف حسابرسی می‌شود، بلکه موجب کاهش اعتبار فرایند حسابرسی در ابعاد کلان خواهد شد و مانع از تخصیص بهینه سرمایه در بازار اوراق بهادار و افزایش هزینه سرمایه و تامین مالی می‌شود [6]. از این رو یکی از مناقشات اصلی حرفه حسابرسی در حال حاضر، تعیین حداقل نرخ حق الزحمه حسابرسی و نرخ شکنی برخی از موسسات حسابرسی است؛ اما از نظر حسابرسی به‌عنوان یک کالای همگن و قیمت‌گذاری غیررقابتی آن، استقلال و کیفیت خدمات حسابرسی را به خطر می‌اندازد [7]. پژوهش‌های گذشته نشان می‌دهند که با تشکیل جامعه حسابداران رسمی در کشور، رقابت در بازار حسابرسی رونق گرفته و به دنبال آن تغییر حسابرس و انتخاب حسابرس جدید افزایش یافته است [8] که این امر خود منجر به ایجاد رقابت در بازار خدمات حسابرسی خواهد شد. ویژگی‌های خاص شرکت‌ها مانند مقررات و اشکال مالکیت و ... به‌طور عمده می‌تواند بر حق الزحمه حسابرسی آن‌ها تاثیرگذار باشد [1]. حاکمیت شرکتی به تشریح سازمان‌دهی داخلی و ساختار قدرت شرکت، نحوه ایفای وظایف هیئت‌مدیره، ساختار مالکیت شرکت و روابط متقابل بین سهامداران و سایر ذینفعان، به‌خصوص نیروی کار شرکت و اعتباردهندگان به آن می‌پردازد. اصل اصطلاح حاکمیت شرکتی کلمه یونانی به معنی راهنمایی کردن یا اداره کردن می‌باشد. حاکمیت شرکتی، مجموعه قوانین و رویه‌های حاکم بر روابط سهامداران، مدیران و حسابرسان شرکت است که با اعمال یک سیستم نظارتی به دنبال حمایت از حقوق سهامداران می‌باشد. هنگامی که حاکمیت شرکتی در دنیا دوباره مورد توجه قرار گرفت که مشکل نمایندگی با سقوط شرکت‌های همچون انرون، ورلدکام و پارمالت ... بالا گرفت. به بیانی، حاکمیت شرکتی یک موضوع جدید نیست و با رشد نظام سرمایه‌داری و اقتصادهای جهانی توسعه یافته است و قوانین حاکمیتی نیز برای تخفیف مشکلات پیش آمده پا به عرصه گذاشتند. با توجه به این، سازمان‌ها نیز به دنبال تخفیف تعارض منافع بین سهامداران و مدیران هستند و بر تفکیک مالکیت از مدیریت تاکید می‌ورزند. با افزایش تعداد سهامداران، تضاد منافع بین آن‌ها و مدیران و نیز در درون سهامداران افزایش می‌یابد که حتی این مساله تا جایی پیش می‌رود که ممکن است بر امر نظارت بر عملکرد مدیریت شرکت خدشه وارد کند. سازوکارهای حاکمیت شرکتی، می‌توانند کاهش مساله نمایندگی را با خود به همراه بیاورند و همچنین کنترل‌های لازم بر عملکرد مدیریت برای خلق ارزش به‌صورت درست انجام پذیرد. مراجع قانون‌گذار راه‌حل این مشکل را توجه و اجرای سازوکارهای (سهامداران نهادی، مدیران غیراجرایی، تمرکز مالکیت، کمیته حسابرسی و ...) حاکمیت شرکتی دانستند تا از این طریق از منافع سهامداران و ذینفعان در قبال رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیران (همچون اظهار نظر حسابرس، حق الزحمه حسابرس و ...) محافظت کند. لذا پژوهش حاضر به دنبال بررسی سازوکارهای حاکمیت شرکتی و انتخاب حسابرس می‌باشد.

۲- پیشینه پژوهش

۲-۱- تحقیقات خارجی

ژانگ و همکاران [9] در بررسی رابطه سیاسی، شفافیت و انتخاب حسابرس دریافتند شرکت‌هایی که شفافیت کمتری در افشا دارند و مدیران آن‌ها اغلب از افراد سیاستی انتخاب می‌شود در مقایسه با سایر شرکت‌ها، موسسات حسابرسی کوچک و با کیفیت پایین را به‌عنوان حسابرس انتخاب می‌نمایند.

وانگ و ژین [10] رابطه بین انتخاب حسابرس و کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار هنگ‌کنگ را مورد مطالعه قرار دادند. آن‌ها دریافتند شرکت‌هایی که حسابرسی آن‌ها توسط چهار موسسه بزرگ حسابرسی انجام می‌شود از کیفیت سود بالاتری در مقایسه با سایر شرکت‌ها برخوردارند و شرکت‌هایی که توسط موسسات حسابرسی کوچک حسابرسی می‌شوند، سود خود را کمتر از واقع گزارش می‌کنند.

نورالحق و همکاران [11] رابطه بین قدرت اقتصادی دولت و انتخاب حسابرس را در ۴۶ کشور مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها نشان دادند که هر چه کیفیت دولت از نظر سیاسی و اقتصادی قوی باشد در آن صورت احتمال انتخاب ۴ موسسه بزرگ حسابرسی بیشتر است. آن‌ها همچنین تایید نمودند در کشورهای قدرتمند اقتصادی که استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی را پذیرفته‌اند، انتخاب ۴ موسسه بزرگ حسابرسی بیشتر است. نتایج پژوهش آن‌ها تایید نمود که هر چه دولت یک کشور قوی‌تر باشد، تقاضا برای خدمات حسابرسی باکیفیت‌تر بیشتر است.

هسو و همکاران [1] به بررسی عوامل تعیین‌کننده انتخاب حسابرس و قیمت‌گذاری حسابرسی در میان شرکت‌های بیمه پرداختند. نتایج این پژوهش حاکی از این است که حق الزحمه و انتخاب صنعت خاص مشتریان بستگی دارند. همچنین سنجش ریسک و پیچیدگی مربوط به انتخاب حسابرس موسسات بزرگ (BIG4) همراه است، در حالی که حرکت فرصت‌طلبانه و تضادهای مدیر با انتخاب حسابرس در موسسات کوچک‌تر همراه می‌باشد.

۲-۲- تحقیقات داخلی

بنی مهد و وفایی [12] در بررسی عوامل تعیین‌کننده انتخاب سازمان حسابرسی به‌عنوان حسابرس نشان دادند که متغیرهای اندازه شرکت مورد رسیدگی، سودآوری، مالکیت دولتی صاحب‌کار و نوع گزارش حسابرسی سال قبل از جمله عوامل تاثیرگذار بر انتخاب سازمان حسابرسی به‌عنوان حسابرس می‌باشند. به عقیده آن‌ها خصوصی‌سازی حرفه حسابرسی، این انگیزه را در مدیران شرکت‌های نمونه پژوهش به وجود آورده است تا برای دریافت گزارش مقبول حسابرسی، حسابرس خود را از میان موسسات خصوصی حسابرسی انتخاب نمایند.

۳- فرضیه پژوهش

برای پژوهش حاضر سه فرضیه تبیین شده است که بدین شرح می‌باشند:

۱. بین نسبت اعضای غیرموظف هیات مدیره به کل هیات مدیره و انتخاب حسابرس رابطه معناداری وجود دارد.
۲. بین درصد مالکیت سهامدار عمده و انتخاب حسابرس رابطه معناداری وجود دارد.
۳. بین دوگانگی وظیفه مدیرعامل و انتخاب حسابرس رابطه معناداری وجود دارد.

۴- روش پژوهش

تحقیق حاضر از جهت هدف، از نوع کاربردی است. این نوع پژوهش از آن جهت که می‌تواند مورداستفاده سازمان بورس اوراق بهادار، تحلیل‌گران مالی و کارگزاران بورس، مدیران مالی شرکت‌ها، دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و پژوهش‌گران، سازمان حسابرسی قرار گیرد، کاربردی است.

از جهت روش استنتاج، این پژوهش از نوع تحلیلی (همبستگی) می‌باشد. پژوهش توصیفی آنچه را که هست بدون دخل و تصرف توصیف و تفسیر می‌کند. این نوع از پژوهش شامل جمع‌آوری اطلاعات به‌منظور آزمون فرضیه یا پاسخ به سوالات مربوط به وضعیت فعلی موضوع مورد مطالعه می‌باشد.

از جهت نوع طرح پژوهش، از نوع پژوهش‌های پس‌رویدادی است. در این نوع از پژوهش‌ها، هدف بررسی روابط موجود بین متغیرها است و داده‌ها از محیطی که به‌گونه‌ای طبیعی وجود داشته‌اند و یا از وقوع گذشته که بدون دخالت مستقیم پژوهش‌گر رخ داده است، جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل می‌شود.

۴-۱- ابزارهای گردآوری اطلاعات

در خصوص ادبیات تحقیق از طریق مطالعات کتابخانه‌ای مقالات و پایان‌نامه‌های داخلی و سایت‌های اینترنتی اطلاعات موردنیاز مربوط به ادبیات تحقیق را جمع‌آوری شده است و نیز برای جمع‌آوری اطلاعات مالی شرکت‌ها از نرم‌افزار ره‌آورد نوین و اطلاعات منتشرشده در کدال استفاده شده است.

جهت تلخیص مطالعات کتابخانه‌ای یا ادبیات تحقیق از فیش استفاده شده است و جهت توصیف و طبقه‌بندی یافته‌های مبتنی بر بررسی تجربیات گذشته و اطلاعات مالی شرکت‌ها از نرم‌افزار Excel استفاده شده است. به بیانی از نرم‌افزار Excel 2019 برای جمع‌آوری داده‌های خام استفاده شده و پس‌از آن برای برآورد الگوها از نرم‌افزار Eviews 10 و Stata 10 استفاده شده است.

۴-۲- جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری در دسترس این پژوهش شامل شرکت‌های منتخب پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است که دارای شریط زیر به روش حذف سیستماتیک و در بازه زمانی ۱۳۹۸ لغایت ۱۴۰۲ (۵ ساله) باشند:

۱. نمونه‌های انتخاب شده قبل از سال ۱۳۹۸ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند.
 ۲. به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه دوره مالی و همسانی تاریخ گزارشگری، سال مالی منتهی به اسفندماه باشد.
 ۳. طی سال‌های مورد مطالعه تغییر فعالیت یا تغییر سال مالی نداده باشد.
 ۴. شرکت‌ها در طی قلمرو زمانی تحقیق، زیان‌ده نباشند.
 ۵. نوع فعالیت شرکت، تولیدی بوده و لذا موسسات مالی، سرمایه‌گذاری و بانک‌ها در نمونه آورده نمی‌شوند و دلیل آن نوع خاص و ماهیت متفاوت فعالیت شرکت‌های سرمایه‌گذاری و مالی که نتیجه آن طبقه‌بندی متفاوت اقلام صورت‌های مالی، شرکت‌های مورد نظر جزو نمونه آماری نمی‌باشد.
 ۶. اطلاعات مورد نیاز برای محاسبه متغیرهای پژوهش در سال‌های مورد بررسی موجود باشد.
- به این ترتیب تعداد شرکت‌هایی که ویژگی‌های فوق‌الذکر را داشتند و ۱۱۰ شرکت به عنوان جامعه آماری در دسترس انتخاب شده است؛ بنابراین، تعداد مشاهدات ۵۵۰ سال-شرکت می‌باشد.

۳-۴- مدل پژوهش و تعریف عملیاتی متغیرها

$$AUDCH_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 INDBO_{i,t} + \beta_2 MASH_{i,t} + \beta_3 CEO_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 LEV_{i,t} + \beta_6 LIQRA_{i,t} + \beta_7 M/B_{i,t} + \beta_8 ROA_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (1)$$

۱-۳-۴- متغیر وابسته

انتخاب حسابرس ($AUDCH$): این متغیر، یک متغیر مجازی است که با مقادیر صفر و یک نشان داده می‌شود. مقدار یک برای شرکت‌هایی که حسابرس خود را یک موسسه حسابرسی بزرگ انتخاب کرده‌اند و مقدار صفر برای شرکت‌هایی که سایر موسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی را به عنوان حسابرس خود انتخاب نموده‌اند. موسسات بزرگ، موسساتی هستند که تعداد کارکنان آن‌ها بیش از ۲۱۱ نفر باشند، در نتیجه در بازار حسابرسی ایران موسسات بزرگ حسابرسی شامل سازمان حسابرسی و موسسه حسابرسی مفید راهبر می‌باشد [8].

۲-۳-۴- متغیرهای مستقل

نسبت اعضای غیرموظف ($INDBO$): اعضای غیرموظف از مدیران مستقل هستند و مسئولیت اولیه بر نظارت عملکرد مدیریت را به عهده دارند. طبق دیدگاه مکمل، مسئولیت‌های حرفه‌ای و قانونی اعضای حرفه‌ای هیات مدیره با نیاز آنان به ارتباط مستقیم با محیط داخلی ترکیب می‌شود و ممکن است باعث افزایش تقاضا برای حسابرسی مستقل گردد. چون آنان انتظار دارد اعتبار و شهرت آنان افزایش یابد. از تقسیم اعضای غیرموظف از مدیران بر تعداد کل هیات مدیره حاصل می‌شود [13].

$$\text{درصد اعضای غیرموظف هیات مدیره} = \frac{\text{اعضای غیرموظف هیات مدیره}}{\text{کل اعضای هیات مدیره}} \quad (2)$$

درصد مالکیت سهامدار عمده ($MASH$): سهامدار عمده درگیر فعالیت‌های شرکت است ممکن است بر کنترل‌های داخلی و فعالیت‌های شرکت کنترل داشته باشد؛ بنابراین، باعث کاهش حجم رسیدگی‌های حسابرسی و کاهش قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی (حق‌الزحمه حسابرسی) خواهد شد. از سوی دیگر، هر سهامدار عمده غیرموظف ممکن است از این تاثیر برای افزایش حسابرسی مستقل به منظور جبران کمبود کنترل‌های وی بر دیگر تصمیمات داخلی استفاده کند. درصد سهام شخص حقیقی و یا حقوقی که بیشترین درصد سهام شرکت را در اختیار دارد [14].

دوگانگی وظیفه مدیرعامل (CEO): اگر مدیرعامل رئیس یا نایب‌رئیس هیات مدیره نیز باشد به این دوگانگی وظیفه مدیرعامل گفته می‌شود. در صورتی که در مدیرعامل شرکتی رئیس یا نایب‌رئیس هیات مدیره باشد از متغیر موهومی یک و در غیر این صورت صفر خواهد بود [13].

۳-۳-۴- متغیرهای کنترلی

اندازه شرکت ($SIZE$): عمده‌ترین عامل در تعیین انتخاب حسابرس و قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی است. شرکت‌های بزرگ‌تر دارای مبادلات متنوع و مانده حساب‌های بیشتر بوده که با افزایش حجم معاملات صاحبکار، حسابرسی آن به صرف زمان بیشتری برای بررسی و رسیدگی نیاز دارد

که باعث افزایش مبلغ حق الزحمه حسابرسی می‌شود. از لگاریتم طبیعی جمع دارایی‌های شرکت برای اندازه‌ی صاحب‌کار استفاده می‌شود و انتظار می‌رود رابطه مثبتی بین این متغیر و میزان قیمت و حق الزحمه حسابرسی وجود داشته باشد [5].

اهرم مالی (*LEV*): حساب‌برسان ممکن است برای کاهش دادن این ریسک در شرکت‌های با درجه اهرمی بالاتر، رسیدگی‌های بیشتری را انجام داده و این منجر به افزایش حق الزحمه حسابرسی گردد. از این رو انتخاب این حساب‌برسان کمی سخت خواهد شد. در تحقیق حاضر برای محاسبه اهرم مالی از نسبت کل بدهی‌های بر ارزش دفتری کل دارایی‌ها استفاده شده است [5].

$$LEV = \frac{\text{بدهی‌های کوتاه‌مدت} + \text{بدهی‌های بلندمدت}}{\text{ارزش دفتری کل دارایی‌ها}} \quad (۳)$$

نسبت جاری (*LIQRA*): نسبت جاری، نشان‌دهنده نقدینگی کوتاه‌مدت شرکت بوده و از تقسیم دارایی‌های جاری بر بدهی‌های جاری به دست می‌آید. این نسبت متداول‌ترین ابزار برای اندازه‌گیری توان پرداخت بدهی‌های کوتاه‌مدت است. پایین بودن نسبت جاری با ریسک بالای شرکت در ارتباط است و باعث افزایش سطح ریسک حسابرسی می‌شود. نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که بین نسبت جاری و حق الزحمه حسابرسی، رابطه معکوس وجود دارد. معادل نسبت ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام شرکت به ارزش بازار حقوق صاحبان سهام در پایان سال است [5].

$$LIQRA = \frac{\text{دارایی‌های جاری}}{\text{بدهی‌های جاری}} \quad (۴)$$

ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام (*M/B*): معادل نسبت ارزش بازار حقوق صاحبان سهام شرکت به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام در پایان سال است [10].

$$M/B = \frac{\text{ارزش بازار حقوق صاحبان سهام}}{\text{ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام}} \quad (۵)$$

بازده دارایی‌ها (*ROA*): در تحقیق حاضر برای محاسبه بازده دارایی‌ها از نسبت سود خالص بر ارزش دفتری کل دارایی‌ها استفاده شده است [15].

$$ROA = \frac{\text{سود خالص}}{\text{ارزش دفتری کل دارایی‌ها}} \quad (۶)$$

۵- یافته‌های پژوهش

پیش از آزمون فرضیه‌های پژوهش ابتدا آمار توصیفی داده‌ها مرتبط با این فرضیه مورد بررسی قرار می‌گیرد که نتایج آن در جدول ۱ بیان شده است.

جدول ۱- نتایج آمار توصیفی.

Table 1- Descriptive statistics results.

متغیر	علامت	میانگین	میانه	بیشترین مقدار	کمترین مقدار	انحراف معیار
نسبت اعضای غیرموظف	INDBO	0.64	0.60	0.80	0.20	0.15
درصد مالکیت سهامدار عمده	MASH	0.38	0.30	0.98	0.00	0.30
دوگانگی وظیفه مدیرعامل	CEO	0.13	0.00	1.00	0.00	0.34
اندازه شرکت	SIZE	13.40	13.47	18.28	7.10	1.44
اهرم مالی	LEV	0.60	0.62	1.56	0.06	0.21
نقدینگی	LIQRA	1.40	1.21	2.67	0.22	0.79
ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام	MB	2.29	2.07	6.31	1.81	1.71
بازده دارایی	ROA	0.10	0.08	0.54	0.18	0.10

لازم به ذکر است تعداد شرکت‌های مورد آزمون ۱۱۰ شرکت در بازه ۵ ساله می‌باشد. بر این اساس تعداد مشاهدات ۵۵۰ سال-شرکت گردید. ۶۴٪ اعضای هیات مدیره شرکت‌ها را اعضای غیرموظف تشکیل می‌دهد. همچنین ۳۸٪ مالکیت شرکت‌ها متعلق به سهامداران عمده بوده است و ۱۳٪ این جامعه مورد مطالعه دارای دوگانگی وظیفه مدیرعامل بوده است. ۶۰٪ دارایی‌های شرکت از محل بدهی‌ها تامین شده است. ۱۰٪ سود شرکت‌ها

از فروش آن‌ها می‌باشد. حدود ۱/۴٪ شرکت‌ها توان بازپرداخت بدهی‌های کوتاه‌مدت خود را دارند. یافته‌ها نشان می‌دهند که در شرکت‌های مورد بررسی، ارزش بازار سهام حدود ۲/۵ برابر ارزش دفتری سهام است

همچنین جدول ۲ میزان فراوانی مربوط به متغیر انتخاب حسابرس را نشان می‌دهد.

جدول ۲- فراوانی متغیر انتخاب حسابرس.

Table 2- Frequency of auditor selection variable.

متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
(0)	312	72.56
(1)	118	27.44
جمع	430	100

از تعداد مشاهدات مورد مطالعه، ۷۲/۵۶ حسابرس از موسسات کوچک و ۲۷/۴۴ نفر حسابرس از موسسات بزرگ می‌باشند.

۶- نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش

نتایج آزمون فرضیه‌های سه‌گانه در جدول ۳ بیان شده است.

جدول ۳- نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش.

Table 3- Results of testing research hypotheses.

نام متغیر	مقدار ضریب	آماره z	سطح معنی داری
C	-3.85	-2.39	0.016
INDBO	-2.35	-3.59	0.0003
MASH	1.54	3.77	0.0002
CEO	0.27	1.01	0.309
SIZE	0.44	4.55	0.000
LEV	-1.43	-1.49	0.135
LIQRA	-1.23	-3.83	0.0001
MB	-0.04	-0.56	0.569
ROA	2.19	1.36	0.17

McFadden Rsquared=0.16 LR statistic=84.57 Prob (LR statistic)=0.000

در این مدل متغیر وابسته انتخاب حسابرس (*AUDCH*) بوده و همان‌طور که نتایج نشان می‌دهند با توجه به سطح معنی داری ۵٪ بین متغیرهای نسبت اعضای غیرموظف، درصد مالکیت سهامدار عمده و متغیر وابسته انتخاب حسابرس رابطه معنی داری وجود دارد. همچنین R^2 مک فادن، آماره *LR* یا کای دو و *Problr* بیانگر معنی دار بودن و مناسب بودن کلیه ضرایب رگرسیون می‌باشند. همچنین بین متغیرهای دوگانگی وظیفه مدیرعامل و انتخاب حسابرس رابطه معناداری وجود نداشت.

فرضیه ۱ به دنبال یافتن رابطه بین نسبت اعضای غیرموظف هیات مدیره به کل هیات مدیره با انتخاب حسابرس است. نتایج بررسی نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵٪ فرضیه تحقیق مورد پذیرش قرار می‌گیرد؛ یعنی نسبت اعضای غیرموظف هیات مدیره به کل هیات مدیره رابطه منفی با انتخاب حسابرسی دارد؛ یعنی این نتیجه نشان می‌دهد که حضور بیشتر اعضای غیرموظف در هیات مدیره باعث افزایش تقاضا برای حسابرسی مستقل نشده و از این رو اعضای غیرموظف نقش تعیین‌کننده‌ای در انتخاب حسابرس را نداشته‌اند.

فرضیه ۲ به دنبال یافتن رابطه بین درصد مالکیت سهامدار عمده و انتخاب حسابرس بوده است. نتایج بررسی نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵٪ فرضیه تحقیق مورد پذیرش قرار می‌گیرد؛ یعنی هرچه درصد مالکیت سهامداران عمده افزایش یابد نقش تعیین‌کننده‌ای در انتخاب حسابرس دارند و این نشان‌دهنده نقش سهامداران عمده در فعالیت‌های شرکت از جمله کنترل‌های داخلی است که علاوه بر آن عامل موثری بر انتخاب حسابرس به جهت ارایه گزارش‌های با کیفیت بالا دارد.

فرضیه ۳ نیز به بررسی رابطه بین دوگانگی وظیفه مدیرعامل و انتخاب حسابرس پرداخت است. نتایج بررسی نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵٪ فرضیه تحقیق مورد عدم پذیرش قرار گرفت؛ یعنی دوگانگی وظیفه مدیرعامل هیچ‌گونه رابطه‌ای با انتخاب حسابرس ندارد. دلیل این نتیجه این است که در شرکت‌های مورد نمونه تعداد بسیار کمی از شرکت‌ها موجود بودند که مدیرعامل هم رئیس و هم نایب‌رئیس هیات مدیره بوده است.

۷- آزمون مناسب بودن مدل رگرسیون

به منظور مقایسه مقادیر احتمال تخمینی با مقادیر واقعی از دو آزمون استفاده می‌شود که هر دو دارای فرضیه‌های مشابه می‌باشند. در اینجا از آزمون هاسمر^۱ و اندروز^۲ استفاده شده است نتایج در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴- نتیجه آزمون هاسمر و اندروز-مدل.

Table 4- Results of the Hosmer and Andrews-Model test.

H-L Statistic	8.3705	Prob. Chi-Sq(8)	0.3981
Andrews Statistic	45.9814	Prob. Chi-Sq(10)	0.0878

با توجه به سطح معناداری ۵۰٪/۰ فرضیه H_0 رد نمی‌شود یعنی مدل ما مدل خوبی بوده و تفاوتی بین مقادیر واقعی و تخمین وجود ندارد. نتایج نشان می‌دهد مدل دارای اعتبار و مناسب است. همچنین در این پژوهش در خصوص مدل رگرسیونی تمام آزمون‌های پیش‌فرض رگرسیون انجام پذیرفته شده است و نتایج این آزمون‌های نشان داد مدل رگرسیون دارای برازش مناسب جهت آزمون فرضیه‌ها است.

۸- نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر، سعی بر تعیین و بیان نوع ارتباط بین متغیرهای تحقیق (سازوکارهای حاکمیت شرکتی و انتخاب حسابرس) دارد. بر اساس یافته‌های تحقیق مدل رگرسیونی چند متغیره خطی در سطح ۹۵٪ مورد پذیرش قرار گرفتند. برای اینکه ارتباط دقیق‌تر هر یک از این متغیرها حاصل شود، پژوهش حاضر فرضیه‌های مهم و اخص تنظیم شد. نتایج حاکی از آزمون هر یک از فرضیه‌های تحقیق بدین شرح است که بین نسبت اعضای غیر موظف هیات مدیره و درصد مالکیت سهامداران عمده (متغیرهای مستقل) و انتخاب حسابرس (متغیر وابسته) رابطه وجود دارد. همچنین بین دوگانگی وظیفه مدیرعامل و انتخاب حسابرس رابطه معناداری وجود ندارد.

کمبود شرکت‌های بزرگ در بورس اوراق بهادار تهران باعث شد که شرکت‌های نمونه بر مبنای متغیر اندازه مرتب‌سازی نشوند، چراکه شرکت‌های فعال در بورس اوراق بهادار تهران عمدتاً از نوع شرکت‌های متوسط و کوچک بوده و دارای ارزش بازار بالایی نمی‌باشند. لذا تعداد شرکت‌هایی که شریط حضور در نمونه تحقیق را داشته باشند، کم است و با توجه به دوره آزمون، نتایج تحقیق را می‌توان به شرکت‌هایی نمونه تعمیم داد از برای شرکت‌هایی خارج از آن قابل تعمیم نمی‌باشد.

منابع

- [1] Hsu, W. Y., Troy, C., & Huang, Y. (2015). The determinants of auditor choice and audit pricing among property-liability insurers. *Journal of accounting and public policy*, 34(1), 95–124. <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2014.09.001>
- [2] Banimahd, B., & Jafari Moafi, R. (2011). Accruals quality and auditor selection. *Empirical studies in financial accounting*, 9(33), 81-98. (In Persian). https://qjma.atu.ac.ir/article_1274.html?lang=en
- [3] Lambert, R., Leuz, C., & Verrecchia, R. E. (2007). Accounting information, disclosure, and the cost of capital. *Journal of accounting research*, 45(2), 385–420. <https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2007.00238.x>

¹ Hosmer-Lemeshow test

² Andrews test

- [4] Nikoomaram, H., & Ahmadzadeh, H. (2014). Accounting information quality and auditor type selection in companies listed at Tehran Stock Exchange. *Quantitative researches in management*, 4(4), 138-157. **(In Persian)**. <https://www.sid.ir/paper/191919/en>
- [5] Baradaran Hassanzadeh, R., Talkhabi, F., & Qajar Beigi, M. (2015). A review of factors affecting the determination of financial statement audit fees. *The second international conference on modern research in management, economics and humanities*, Fars. Iran. Civilica. **(In Persian)**. <https://civilica.com/doc/493569/>
- [6] Hassas Yeganeh, Y., & Rajabi, R. (2004). Factors affecting professional power of independent audit. *Empirical studies in financial accounting*, 2(8), 55-86. **(In Persian)**. https://qjma.atu.ac.ir/article_4090.html?lang=en
- [7] Rajabi, R. A., & Mohammadi, K. H. (2008). Agency costs & independent audit services pricing. *THE Iranian accounting and auditing review*, 15(53), 35-52. **(In Persian)**. <https://www.sid.ir/paper/8081/en>
- [8] Banimahd, B. و Jafari Moafi, R. (2011). Accruals quality and auditor selection. *Empirical studies in financial accounting*, 9(33), 81-98. **(In Persian)**. https://qjma.atu.ac.ir/article_1274.html?lang=en
- [9] Zhang, H., Srinidhi, B., & Zhang, T. (2011). Political connection, transparency and auditor choice: Evidence from family-owned firms in China. *SSRN electronic journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1729062>
- [10] Wang, B., & Xin, Q. (2011). Auditor choice and accruals patterns of cross-listed firms. *China journal of accounting research*, 4(4), 233-251. <https://doi.org/10.1016/j.cjar.2011.09.002>
- [11] Houque, M. N., Kerr, R., & Monem, R. (2013). *Business strategy and earnings quality*. Te Herenga Waka—Victoria University of Wellington. <https://ir.wgtn.ac.nz/items/83c4d824-7389-4a94-ab91-e401288e3b64>
- [12] Banimahd, B., & Vafaei, E. (2012). The effects of client size, audit report, state ownership, financial leverage and profitability on auditor selection: Evidence from Iran. *African journal of business management*, 6(11), 4100. <https://doi.org/10.5897/AJBM11.1700>
- [13] Aghaie, M. A., & Chalaki, P. (2009). Investigating the relationship between corporate governance and profit management characteristics in companies listed in Tehran Stock Exchange. *Accounting and auditing research*, 1(4), 54-75. **(In Persian)**. <https://doi.org/10.22034/iaar.2009.105176>
- [14] Malekian, E. and Pashayi, A. (2012). The impact of corporate governance on choosing auditor: Evidence from companies listed on Tehran Stock Exchange. *Empirical research in accounting*, 2(3), 21-31. **(In Persian)**. <https://doi.org/10.22051/jera.2013.554>
- [15] Guedhami, O., Pittman, J. A., & Saffar, W. (2009). Auditor choice in privatized firms: Empirical evidence on the role of state and foreign owners. *Journal of accounting and economics*, 48(2-3), 151-171. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2009.08.003>